แนะนำหนังสือ

นูรียัน สาแล๊ะ*

วินทร์ เลียววาริณ. *บุหงาปารี*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ๑๑๓ จำกัด, ๒๕๕๑.

วินทร์ เลียววาริณ. *บุหงาตานี*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ๑๑๓ จำกัด, ๒๕๕๒.

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำวิชาภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ครั้งแรกเมื่อหยิบหนังสือนวนิยายเรื่อง *บุหงาปารี*มาดู มีคำถามเกิดขึ้นในใจว่าทำไมหน้าปกหนังสือเล่มนี้จึงเป็นรูปปลาแค่ครึ่งตัว ส่วนหัวหายไปไหน และเมื่อหยิบนวนิยายเรื่อง *บุหงาตานี*อีกเล่มหนึ่งก็เห็นว่าตัวปลาบนหน้าปกหนังสือเล่มนี้สมบูรณ์ และเมื่อนำหน้าปกหนังสือทั้งสองเล่มมาชนกันให้แนบสนิท ผู้อ่านจะเห็นรูปปลาและคลื่นทะเลที่สมบูรณ์ทั้งหมด จะเห็นภาพของคนพายเรือ เรือสำเภา ปลาวาฬ ปลาฉลาม และปลากระเบน บนท้องฟ้าก็จะมีทั้งดาว เดือน และดวงตะวัน หน้าปกหนังสือนี้คงจะสื่อความหมายว่านวนิยายสองเรื่องนี้มีความต่อเนื่องเกี่ยวข้องกัน ผู้อ่านจึงสมควรอ่านทั้งสองเรื่องให้จบจึงจะได้รับสาระความรู้และความบันเทิงที่ผู้เขียนตั้งใจมอบให้ และภาพหน้าปกหนังสือยังมีความน่าสนใจที่สื่อความหมายถึงมหาสมุทร ชีวิตสัตว์น้ำ และการสัญจรทางทะเลที่เป็นเรื่องราวในหนังสือ และสามารถดึงดูดความสนใจแก่ผู้ที่พบเห็นจนอยากมีไว้ในครอบครอง

ชื่อเรื่อง*บุหงาปารี*และ*บุหงาตานี*ซึ่งเป็นภาษามลายู เชิญชวนให้ผู้อ่านค้นหาความหมายของคำดังกล่าวว่ามีความหมายอย่างไร เมื่อเห็นชื่อเรื่องในครั้งแรกผู้อ่านอาจคิดว่าเป็นชื่อของดอกไม้ชนิดหนึ่ง ต่อเมื่อได้อ่านนวนิยายจึงจะพบความหมายที่แท้จริงที่ผู้เขียนใช้ในเรื่อง กล่าวคือ *บุหงาปารี*เกิดจากการประสมคำ *บุหงา* (bunga) กับ *ปารี*

(pari) *บุหงา*แปลว่าดอกไม้ ส่วนคำ *ปารี*ในภาษามลายูถิ่นปตานี* อาจหมายถึงปลากระเบน คือ *อีกันปารี* (ikanpari) หรือ *ฮันตูปารี* (hantupari) คือ *ผีนางไม้*เนื่องจากคำ *บุหงา*มักใช้สื่อถึงผู้หญิง เมื่อผู้เขียนนำมาใช้คู่กับคำ *ปารี*ทำให้เดาว่าเป็นเรื่องราวของผีนางไม้ในทำนองเดียวกับตำนานเรื่อง**ปูตือรี ฆูนุงเลดัง** (PuteriGunungLedang) ที่ปรากฏใน SejarahMelayu ซึ่งเป็นวรรณกรรมมลายูอิงประวัติศาสตร์มะละกา ที่กล่าวถึงความลุ่มหลงของสุลต่านแห่งรัฐมะละกาที่มีต่อเจ้าหญิงผู้เลอโฉมแห่งขุนเขาเลดัง คนมลายูเชื่อว่านางเป็นผีนางไม้ แต่เมื่อได้อ่านเรื่อง*บุหงาปารี*พร้อมกับคำอธิบายที่มาของชื่อตัวละคร จึงเข้าใจได้ว่าผู้เขียนใช้คำ*ปารี*ในความหมายของปลากระเบน และ*บุหงาปารี*หมายถึงสตรีผู้เป็นที่รักของปารี ส่วนชื่อเรื่อง*บุหงาตานี*นั้นเดาความหมายได้ไม่ยาก เพราะต้องหมายถึงสตรีแห่งเมืองปตานี หรือไม่ก็แผ่นดินปตานี อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองความหมาย ชื่อหนังสือนี้เป็นการบอกใบ้ให้ผู้อ่านเดาได้ล่วงหน้าว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับกลุ่มชนมลายู

คำนำของผู้เขียนในหนังสือ*บุหงาปารี* (น. ๖–๙) ในหัวเรื่อง***เส้นพรมแดนกับพลเมืองของโลก***ผู้เขียนได้กล่าวว่านวนิยายเรื่องนี้เขียนครั้งแรกเพื่อนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์ที่มีแก่นเรื่องเกี่ยวกับโจรสลัดในภาคใต้ อันเป็นที่มาของภาพยนตร์**เรื่องปืนใหญ่จอมสลัด** ต่อมาเหตุการณ์ความวุ่นวายของการเมืองไทยและการได้ศึกษาประวัติศาสตร์อาณาจักรมลายูปตานีได้จุดประกายให้ผู้เขียนผลิตนวนิยาย*ทั้งบุหงาปารี*และ*บุหงาตานี*เป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียนและอาจรวมถึงของผู้อ่านจำนวนหนึ่งที่มีต่อสถานการณ์บ้านเมืองไทยในปัจจุบัน ผู้เขียนได้ตั้งคำถามเชิญชวนให้ผู้อ่านร่วมกันค้นหาสาเหตุและพยายามทำความเข้าใจกับปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยด้วยการศึกษาประวัติศาสตร์ปตานี ผู้เขียนหวังว่าการให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่ถูกต้องแก่ผู้อ่านจะช่วยลดปัญหาความรุนแรง ความขัดแย้งและความไม่เข้าใจกันของคนไทยที่แตกต่างกันทางเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรมได้บ้างโดยการกล่าวถึงการเกิดและการล่มสลายของรัฐต่าง ๆ ในยุคโบราณที่เคยรุ่งเรืองในคาบสมุทรมลายูและดินแดนสุวรรณภูมิ และการถือกำเนิดของประเทศ

---

* *ภาษามลายูถิ่นปตานี* หมายถึงภาษามลายูที่ใช้ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และบางอำเภอในจังหวัดสงขลา

ต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์สมัยใหม่โดยอาศัยทฤษฎีทางรัฐศาสตร์ประกอบการอธิบาย ผู้เขียนหวังว่าความรู้และความจริงทางประวัติศาสตร์จะช่วยทำลายพรมแดนความไม่เข้าใจกันของคนไทยให้หันมารักกัน และยอมรับชาติไทยในฐานะที่เป็นประเทศของคนไทยทุกคนไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม

ส่วนคำนำของหนังสือ*บุหงาตานี*ในหัวเรื่อง***ความแตกต่างของสีร้อยปี***นั้น ผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านเห็นถึงสัจธรรมความวุ่นวายทางการเมืองภายในรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการเมืองในยุคสมัยสี่ราชินีแห่งปตานี หรือยุคกลุ่มเสื้อสีเหลืองและสีแดงในสังคมไทยปัจจุบัน ล้วนเกิดจากผลประโยชน์ส่วนตัว สิ่งที่แตกต่างกันคือการใช้อาวุธในการต่อสู้ทางการเมืองเท่านั้น ผู้เขียนยอมรับว่าการเขียนนวนิยายเล่มนี้ได้รับอิทธิพลทางการเมืองไทยในปัจจุบันอยู่พอสมควร ทั้งนี้เพื่อเรียกร้องให้คนไทยหันมาสามัคคีปรองดองกันเพื่อความสงบสุขของบ้านเมืองและผู้คนในชาติตามที่เขียนคำอุทิศไว้ว่า *"แด่สันติภาพและความปรองดองของคนไทย"* (น. ๒๒)

คำอธิบายของผู้เขียนในบทคำนำของหนังสือทั้งสองเรื่อง ชัดเจนว่านวนิยายสองเรื่องนี้มีแรงบันดาลใจมาจากบริบทความขัดแย้งทางการเมืองของไทยทั้งในระดับชาติและภูมิภาค ผู้เขียนพยายามให้ผู้อ่านคนไทยทุกเชื้อชาติ โดยเฉพาะชาวไทยเชื้อสายมลายูในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เข้าใจพัฒนาการการเกิดและล่มสลายของรัฐในอดีต เพื่อนำมาสู่การยอมรับอำนาจของ *"รัฐไทย"* ในปัจจุบัน ให้ยอมรับความเป็นคนไทย ความเป็นชาติไทย ที่ไม่มีการแบ่งแยกความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม เพราะ *"ชาติ"* ไม่ว่าในอดีตหรือปัจจุบันถือกำเนิดจากคนหลากหลายเชื้อชาติด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้น ผู้เขียนพยายามที่จะไม่ให้ผู้อ่านยึดติดกับ *"ความรู้สึกชาตินิยม (ทางเชื้อชาติ)"* และ *"ประวัติศาสตร์ความรุ่งเรืองของชนชาติตนในอดีต"* ให้มากเกินไป โดยให้คิดถึงความเป็นจริงในปัจจุบันเพื่อการมีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และไม่เกิดการสูญเสียชีวิตกับทุกฝ่ายดังที่เกิดขึ้นในขณะนี้

เพื่อไม่ให้ผู้อ่านมีความรู้สึกเบื่อหน่ายกับการอ่านนวนิยายเล่มหนา ผู้เขียนได้แบ่งตัวบทของนวนิยายแต่ละเรื่องออกเป็นบท ๆ แต่ละบทมีความยาวขนาดพอดี และมีชื่อกำกับไว้ ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านรู้จุดสำคัญที่ผู้เขียนต้องการบอกเล่า และคงช่วยเตือนผู้เขียนไม่ให้หลงประเด็นที่กำลังเขียนด้วยเพื่อให้เนื้อหาในแต่ละบทนั้นมีเอกภาพ ดังนี้

*บุหงาปารี*มีทั้งหมด ๒๓ บท คือ ๑. ลูกทะเล ๒. กระเบนขาว ๓. ทารกน้ำ

๔. ดูหลำ ๕. ไม้กันผี ๖. รหัสแห่งฟ้า ๗. เด็ดดอกไม้สามสีแห่งทะเลใต้ ๘. อาคันตุกะจากทะเลตะวันออก ๙. วิหคสีม่วง ๑๐. รุจิกะ ๑๑. หน้ากากเมือง ๑๒. กริชเชื่อมแผ่นดิน ๑๓. นินจาวาโกะ ๑๔. เกาะผีเสื้อ ๑๕. กระเบนดำ ๑๖. น้ำลง ๑๗. ดวงดาวบนทะเล ๑๘. มหาเลลา ๑๙. ศรีปตานี ๒๐. ความลับของดอกไม้สีขาว ๒๑. หล่มมืด ๒๒. มหาชลยุทธ ๒๓. บุหงากับปารี

ส่วนบุหงาตานี มีทั้งหมด ๒๒ บท คือ ๑. ราตรีสังหาร ๒. ขนอม ๓. มหาปืนใหญ่ ๔. ภูตสีนำเงิน ๕. โอซากา ๖. ในถ้ำเสือ ๗. ดอกไม้สีขาวแห่งอยุธยา ๘. ใต้เงาศัตรู ๙. รักสีน้ำเงิน ๑๐. บัลลังก์เลือด ๑๑. ปลาน้อยกับฉลาม ๑๒. สยมพรการเมือง ๑๓. มาการา ๑๔. พระพายรับวิญญาณ ๑๕. เด็ดเมืองดอกไม้ ๑๖. เบี้ยสีทอง ๑๗. มนุษย์คลื่น ๑๘. แผนผังลับ ๑๙. เม็ดทราย ๒๐. จิ้งจอก ๒๑. ความลับของอำมาตย์จอม ๒๒. บุหงาตานี

ใน*บุหงาปารี* ผู้เขียนให้ความสำคัญกับเนื้อหาที่เป็นสีสันท้องถิ่นภาคใต้ ที่เป็นลักษณะของความเป็นมลายู ชาวน้ำ และชาวใต้ทั่ว ๆ ไป เป็นการปูพื้นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องในนวนิยายทั้งสองภาคในภาคแรกนี้ผู้เขียนให้ความสำคัญกับแก่นเรื่องของสงคราม เป็นสงครามปราบโจรสลัดของกลุ่มชาวน้ำ และสงครามปราบกบฏภายในอาณาจักรปตานี สงครามทั้งสองนี้เกิดจากความแค้นส่วนตัว โครงเรื่องที่หนึ่งเป็นเรื่องของปารีหนุ่มชาวน้ำที่ทำสงครามไล่ล่ากลุ่มโจรสลัดอีกาดำและกลุ่มโจรสลัดวาโกะเพื่อแก้แค้นให้กับพ่อแม่ เมีย ลูก และชาวน้ำเพื่อนร่วมเชื้อชาติที่ถูกกลุ่มโจรสลัดเหล่านี้ฆ่าตาย ปารีต่อสู้กับโจรเหล่านี้ได้โดยการฝึกวิชาดูหลำ* กับอาจารย์กระเบนขาว โครงเรื่องที่สองเป็นสงครามระหว่างราชินีฮิเจาแห่งอาณาจักรปตานีกับกลุ่มกบฏนำโดยเจ้าชายราไวเพื่อชิงตัวนายช่างชาวจีนชื่อลิ่มโต๊ะเคี่ยมเพื่อให้สร้างอาวุธปืนให้กับกลุ่มตนเองเพื่อใช้ในการสู้รบ โดยมีปารีเป็นฝ่ายช่วยเหลืออาณาจักรปตานี

*ส่วนใน**บุหงาตานี***ซึ่งเป็นภาคจบนั้น ยังคงเป็นแก่นเรื่องของสงครามแต่เป็นสงครามการเมืองระหว่างรัฐที่เกิดขึ้นหลังรัชสมัยราชินีฮิเจา เช่น สงครามระหว่างนครศรีธรรมราชกับอยุธยา ปตานีกับนครศรีธรรมราช และปตานีกับอยุธยา เป็นสงครามเพื่อการประกาศอิสรภาพ ขยายอำนาจ และแสวงหาผลประโยชน์เพื่อชาติและพรรคพวก

---

* วิชาดูหลำคือวิชาฟังเสียงปลาของชาวประมงมลายู

ตนเอง และมีแก่นเรื่องจิตสำนึกทางเชื้อชาติและการตอบแทนคุณแผ่นดิน ซึ่งผู้เขียนน่าจะต้องการสื่อความนัยถึงชาวไทยที่สนับสนุนกลุ่มการเมืองไทยปัจจุบันสองฝ่าย และสื่อต่อไปถึงผู้คนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยถ่ายทอดผ่านความคิด บทสนทนา และการกระทำของตัวละครสำคัญ ๆ ในเรื่อง ที่ใช้ *'ความรักชาติ'* และ *'เชื้อชาติ'* เป็นข้ออ้างในการทำสงคราม และสื่อผ่านตัวละครที่มีความสับสนในอัตลักษณ์ทางเชื้อชาติของตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่านหันมาพิจารณาทบทวนสาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในการเมืองไทยทั้งหมด โดยเฉพาะการเมืองในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการตั้งความหวังของผู้เขียนที่อยากจะเห็นความสันติสุขเกิดขึ้นในบ้านเมืองไทย หวังที่จะเห็นคนไทยทุกเชื้อชาติมีความรัก ความสามัคคี ไม่แบ่งแยกสี แยกเชื้อชาติ ให้วุ่นวายแก่บ้านเมืองอย่างที่เป็นอยู่

*บุหงาปารี*และ*บุหงาตานี*มีความโดดเด่นในการใช้ฉากสีสันท้องถิ่นภาคใต้ และฉากแฟนตาซี ฉากสีสันท้องถิ่นภาคใต้ ประกอบด้วยสภาพภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อของผู้คนในยุคโบราณที่บางอย่างยังคงสืบทอดให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน และฉากประวัติศาสตร์อาณาจักรมลายูปตานียุคสมัยราชินีฮิเจา บิรู อูงู และกูนิง ผู้เขียนใช้สีสันท้องถิ่นดังกล่าวเพื่อทำให้ฉากในเรื่องแลดูเสมือนจริงและถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อ่านให้ได้สัมผัสเรื่องราวประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตต่าง ๆ ของชาวใต้ให้ถูกต้องมากที่สุด ดังต่อไปนี้

ฉากภูมิศาสตร์ ผู้อ่านจะได้ความรู้สึกและเห็นภาพลักษณะภูมิทัศน์ของภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันที่เต็มไปด้วยหมู่เกาะที่มีชื่อเรียกตามชื่อสัตว์ต่าง ๆ และเป็นที่อยู่ของชาวเลที่ปรากฏในท้องเรื่องและที่มีอยู่จริงในปัจจุบันสภาพภูมิศาสตร์ดังกล่าวแสดงให้เห็นความสำคัญทางภูมิ–ประวัติศาสตร์ในฐานะที่เกาะถูกใช้เป็นฐานที่มั่นส้องสุมกำลังของโจรสลัดในอดีต ทะเลเป็นเส้นทางคมนาคมทางธรรมชาติที่ใช้สัญจรไปมาในการประกอบกิจกรรมการค้า การเจริญสัมพันธไมตรีทางการทูต การขนย้ายกำลังทหารกำลังอาวุธในการทำสงคราม และในขณะเดียวกันเป็นปราการธรรมชาติในการป้องกันบ้านเมือง เป็นที่อยู่อาศัยของชาวน้ำ เป็นแหล่งอาหารของมนุษย์ และแหล่งกำเนิดของวัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อของผู้คนในทุกยุคทุกสมัยจนถึงปัจจุบัน

ฉากวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของผู้คนภาคใต้ ผู้เขียนมุ่งไปที่สีสันความเป็นมลายูและความเป็นชาวน้ำ เช่น สิละ กริช ประเพณีการลอยเรือของชาวเล วิชาดูหลำของ

ชาวประมงมลายู ศิลปะการดนตรีกาหลอในพิธีงานศพของชาวไทยพุทธ การเต้นรองเง็งของชาวน้ำ และวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ ซึ่งแสดงว่าผู้เขียนเล็งเห็นความสำคัญ ชื่นชม และพยายามฟื้นฟูสิ่งเหล่านั้นให้คงอยู่ในความทรงจำของผู้อ่านชาวไทยในรูปตัวหนังสือในนวนิยาย

ฉากเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อาณาจักรปตานีนั้นผู้เขียนใช้เป็นโครงเรื่องและฉากสำคัญของเรื่อง ซึ่งมีความสอดคล้องกับการนำเสนอแก่นเรื่องสงคราม ประเด็นความคิดทางการเมือง สภาพความเจริญรุ่งเรืองและความสัมพันธ์ต่าง ๆ ของอาณาจักรปตานีที่มีกับชาติตะวันตก และนครรัฐต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และตะวันออกไกล

ส่วนฉากแฟนตาซีนั้น ผู้เขียนสร้างขึ้นจากจินตนาการของตนเองโดยอาศัยข้อมูลบางอย่างตามที่เคยปรากฏในประวัติศาสตร์เช่น การใช้จรวดดาบในการรบของอินเดียกับอังกฤษตามที่ผู้เขียนบอกไว้ในภาคผนวก หรือจินตนาการการใช้ว่าวส่งทหารเข้าตีเมืองซึ่งเป็นสิ่งเหลือเชื่อ ผู้อ่านจะรู้สึกทึ่งกับความคิดของผู้เขียน และทำให้ผู้อ่านกระหวัดถึงการใช้เครื่องร่อนและการใช้ทหารพลร่มในปัจจุบัน ไม่เพียงเท่านั้น ผู้อ่านยังสนุกกับความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของผู้เขียนในการเลือก สิ่งของเพื่อเป็นสัญลักษณ์สื่อความคิด สร้างฉากพิสดารเหนือธรรมชาติให้ตื่นเต้นและน่าเชื่อถือ เช่น เลือกปลากระเบนเพื่อถ่ายทอดความคิดด้านขาวกับดำ ความดีกับความชั่ว ด้านมืดและด้านสว่างของมนุษย์และข้อดีและข้อเสียของการฝึกวิชาไสยศาสตร์ และเลือกสัตว์ทะเล เช่น ปลาฉลามและปลาหมึกยักษ์ประกอบฉากการต่อสู้เพื่อให้ดูน่ากลัว และตื่นเต้น ตามแบบฉบับของฉากแฟนตาซี โดยมีวิชาดูหลำเป็นตัวกำกับการกระทำของสัตว์เหล่านั้น ทำให้ผู้อ่านเพลิดเพลิน ตื่นเต้น และติดตามผลของเหตุการณ์ที่จะตามมาถึงแม้ฉากจะดูเกินจริงแต่สอดคล้องกับคนไทยและคนมลายูโบราณที่สนใจไสยศาสตร์ที่มีทั้งด้านดีและด้านร้าย (มนต์ขาวและมนต์ดำ) สิ่งเป็นเอกลักษณ์หนึ่งของดินแดนภาคใต้ของไทยและแผ่นดินมลายูที่ยังคงอบอวลไปด้วยกลิ่นอายของความลึกลับและมนตรา

ผู้เขียนมีความเอาใจใส่ในเรื่องของการใช้ภาษา เห็นได้ชัดจากการที่ผู้เขียนที่ไม่ใช่คนมลายูและไม่รู้ภาษามลายู พยายามศึกษาความหมายของภาษามลายูบางคำ และเขียนกำกับไว้ในเชิงอรรถเพื่อให้ผู้อ่านที่ไม่มีความรู้ภาษามลายูได้เข้าใจความหมายของคำนั้น ๆ ที่ถึงแม้ว่าคำอธิบายของคำบางคำอาจจะผิดไปบ้าง แต่ไม่ทำให้ผู้อ่านไม่เข้าใจ

ความหมายเสียทีเดียว และไม่ทำให้เนื้อความในเรื่องผิดเพราะมีบริบทช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจได้ เช่น คำว่า *'ญะนาซะฮ์'* ผู้เขียนบอกว่า *คือละหมาดศพ* ที่ถูกต้อง *'ญะนาซะฮ์'* หรือ *'jenazah'* หมายถึงศพผู้ตาย และคำว่า *'ละหมาด'* ตรงกับคำว่า *'ซือมบัฮยัง'* (sembahyang) ดังนั้น *'ละหมาดญะนาซะฮ์'* (sembahyangjenazah) คือพิธีกรรมการละหมาดศพ หรือคำบางคำที่ผู้อ่านยังมีข้อสงสัยอยู่ว่าผู้เขียนให้ความหมายถูกต้องหรือไม่ เช่น คำว่า *'มาการา'* (makara) ผู้เขียนอ้างว่าในภาษามลายูแปลว่า *'สืบสายจากโลมา'* (*บุหงาตานี* น. ๑๘๔) แต่ใน**หนังสือพจนานุกรมภาษามลายูฉบับเดวันบาฮาซา** (KamusDewan Bahasa, 2007 : 982) กลับพบว่าคำนี้มีสองความหมาย หนึ่ง หมายถึงรูปปั้นที่แกะสลักเป็นหัวของสัตว์ร้ายที่ปรากฏตามศาสนสถานเจดีย์ในสมัยโบราณ [patungkepalabinatangbuas (yang terdapatpadacandidalamzamandahulu)] สองหมายถึงชื่อกลุ่มดาว คือดาวเสาร์ [namakelompakbintang, bintangsartan]

เนื่องจากผู้เขียนมีความสนใจที่จะใช้ภาษามลายูเพื่อสร้างสีสันมลายู จึงอยากจะเสนอว่า ผู้เขียนน่าจะใช้คำว่า *'โต๊ะมูดิม'* หรือ *'โต๊ะมูเด็ง'* (TukMudim) ซึ่งหมายถึงหมอผู้เชี่ยวชาญในการประกอบพิธีมาโซะยาวีหรือพิธีสุนัต แทนที่จะบอกว่าโต๊ะอัสมาอีเป็นผู้รู้และหมอประจำหมู่บ้าน (*บุหงาปารี* น. ๒๔) เพราะหมอประจำหมู่บ้านบางคนไม่มีความสามารถที่จะเป็น *'โต๊ะมูดิม'* นอกจากภาษามลายู ผู้เขียนยังใช้คำภาษาไทยที่คนทั่วไปไม่คุ้นหรือนิยมใช้ เช่น ใช้คำว่า *'ฆาน'* แทนคำว่า *'จมูก'* ที่เข้าใจได้ทันที แต่คำว่า *'ฆาน'* เป็นการใช้คำที่ไม่ธรรมดา ผู้อ่านที่รักภาษาอาจจะต้องเปิดพจนานุกรมหาความหมายคำ สิ่งนี้เป็นข้อดีเพราะเป็นการอนุรักษ์ภาษาไทยและทำให้ผู้อ่านรู้จักคำภาษาไทยมากขึ้น ตัวอย่าง *"เขารู้สึกตัวอีกครั้ง กลิ่นบางอย่างทะลุทะลวงฆานประสาท"* (*บุหงาตานี* น. ๑๒๒) ปรกติคำ *'ทะลุทะลวง'* มักใช้กับของมีคม มีดหรือดาบ ในการเสียบแทงจนเป็นรูถึงอีกข้างหนึ่ง ทำให้นึกถึงภาพการต่อสู้ การถูกมีดดาบเสียบแทง แต่เมื่อผู้เขียนนำมาใช้กับการรับรู้กลิ่น ผู้อ่านคงเดาได้ว่าต้องเป็นกลิ่นแรงมากจริง ๆ หรือตัวอย่างการใช้ภาษาวรรณศิลป์ในการพรรณนาธรรมชาติ

> *"ริ้วเมฆเช่นสายรุ้ง พาดจากขอบฟ้าทิศหนึ่งไปยังอีกทิศหนึ่ง กระทบแสงอาทิตย์อ่อน ๆ เป็นริ้วสาย ดูดั่งเส้นสายของพิณที่เทพเบื้องบนกำลังบรรเลง ลำแสงสาดทะลุหลืบริ้วเมฆลงมาลูบไล้สันกาลาคีรี คล้ายเตียงใหญ่สีเขียวที่คลี่คลุมด้วยผ้าห่มสีขาวผืนใหญ่"* (*บุหงาตานี* น. ๑๓๐)

ผู้เขียนใช้คำอุปมาอุปไมยและบุคลาธิษฐานในการพรรณนาให้ผู้อ่านเห็นภาพความงามของริ้วเมฆบนท้องฟ้า เช่น ผู้เขียนเปรียบเทียบริ้วเมฆเหมือนเส้นสายรุ้ง เป็นริ้วเมฆขนาดเล็กเหมือนเส้นสายเครื่องดีดพิณ ลำแสงอาทิตย์ที่ส่องกระทบเทือกเขาสันกาลาคีรีเหมือนมือคนที่กำลังลูบไล้สันเขา และสันกาลาคีรีที่ปกคลุมด้วยต้นไม้สีเขียวเปรียบเสมือนเตียงนอนขนาดใหญ่และเปรียบริ้วเมฆสีขาวที่คลุมสันเขาเหมือนกับผ้าห่มสีขาวผืนใหญ่

ภาพริ้วเมฆกระจายเต็มท้องฟ้าอาจทำให้ผู้อ่านรู้สึกถึงความสวยงามสบายตา เมื่อลำแสงอาทิตย์ส่องทะลุผ่านริ้วเมฆยิ่งเห็นความงามของริ้วเมฆชัดเจนเป็นเส้น ๆ ขนาดเล็กและยาวสวยงามพอ ๆ กับสายเส้นพิณ ซึ่งแน่นอนว่าต้องงดงามประณีตมาก เพราะเป็นสายพิณเทวดา และแสงอาทิตย์ที่ส่องปกคลุมสันเขานั้น ต้องเป็นแสงอาทิตย์อ่อน ๆ แดดอุ่น ๆ สบายน่านอน ความงดงามของท้องฟ้าและริ้วเมฆยามต้องแสงอาทิตย์ในทำนองเดียวกันนี้ ผู้เขียนนำมาเขียนอีกครั้งหนึ่งโดยเปลี่ยนลักษณะคำบางคำในการเปรียบเทียบเพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพและได้รับความรู้สึกที่แปลกเปลี่ยนไปบ้างเล็กน้อย ดังนี้

> *" ริ้วเมฆเช่นสายรุ้ง ทบซ้อนเป็นชั้น อาบแสงอาทิตย์เป็นเส้นสาย ดุจเส้นผมยาวสยายของสตรี ลำแสงอาทิตย์อ่อนละมุนเป็นเช่นนิ้วมือที่สางเส้นผมคนรัก สายลมอ่อนพัดผะแผ่ว และแรงขึ้นจนกลุ่มเมฆแตกกระจาย ดุจคมมีดที่กรีดฟ้าขาด ปล่อยให้แสงจากสวรรค์เล็ดลอดออกมาอาบพื้นโลก"* (*บุหงาตานี* น. ๑๓๐)

ในบทพรรณนานี้ผู้อ่านจะเห็นข้อแตกต่างในการใช้คำอุปมาอุปไมยในการบรรยายภาพริ้วเมฆจากข้างต้น กล่าวคือ ผู้เขียนเสนอภาพริ้วเมฆที่อยู่ในลักษณะทบซ้อนกันเป็นชั้น ๆ เป็นเส้นริ้วยาวสยายเหมือนเส้นผมยาวสยายของสตรี ลำแสงอาทิตย์ให้ความรู้สึกอ่อนนุ่มเหมือนนิ้วมือของคนที่กำลังสางผมให้หญิงคนรัก ให้ความรู้สึกถึงบรรยากาศอันงดงาม อบอวลด้วยความรัก ความเอาอกเอาใจ อบอุ่นสบายและผ่อนคลาย เมื่อมีลมพัดผ่านมา พัดกลุ่มเมฆให้แตกกระจายตามแรงลม ผู้เขียนเปรียบลมพัดเป็นเสมือนคมมีดที่กรีดท้องฟ้าขาด อ่านแล้วให้ความรู้สึกถึงความเจ็บปวด เสียวไส้ น่ากลัว เป็นเหมือนการทำลาย ผู้อ่านอาจรู้สึกเครียดบ้างแต่จะผ่อนคลายทันทีเมื่อความจริงปรากฏ

ว่าเป็นการเปิดทางให้ ดวงอาทิตย์ที่เสมือนของล้ำค่าจากสวรรค์ได้ส่องแสงลงมายังพื้นโลกได้อย่างเต็มที่

ตัวอย่างที่คัดมานี้ แสดงให้เห็นฝีมือของผู้เขียนในการใช้ภาษาก่อจินตภาพ

การนำตัวละครที่มีอยู่จริงในประวัติศาสตร์ เช่น ราชีนีฮิเจา บิรู อูง และกูนิง สี่กษัตรีย์แห่งอาณาจักรปตานีลิ้มโต๊ะเคี่ยม นายช่างชาวจีนผู้สร้างปืนใหญ่ และลิ้มกอเหนี่ยวเจ้าของตำนานเจ้าแม่ผู้ศักดิ์สิทธิ์ของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดปัตตานี และตัวละครสมมุติ เช่น ปารี ยะรัง และโอม ซึ่งเป็นตัวละครสำคัญของเรื่องมาคลุกเคล้าไปด้วยกันเป็นความแยบยลที่จะทำให้เห็นบทบาทและหน้าที่ของบุคคลจริงเหล่านั้นที่มีต่อบ้านเมืองตนเอง ในขณะเดียวกันการที่มีความเป็นนวนิยายที่เน้นเรื่องไปตามจินตนาการและการตีความของผู้เขียนทำให้ตัวละครมีคุณสมบัติไปตามที่ผู้เขียนประสงค์ให้ผู้อ่านได้ตีความความเป็นบุคคลจริง และบุคคลสมมุติของผู้เขียนอีกชั้นหนึ่ง

นวนิยาย*บุหงาปารี*และ*บุหงาตานี*เป็นหนังสือที่ควรค่าแก่การอ่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อหาที่เป็นสาระความรู้ทางประวัติศาสตร์ และคติชนวิทยาท้องถิ่นภาคใต้ ที่ผ่านการค้นคว้ามาอย่างดี ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้โดยตรงและไม่รู้สึกว่ากำลังถูกบังคับให้ต้องศึกษาประวัติศาสตร์ เป็นหนังสือดีที่เชิญชวนให้ผู้อ่านหันมาสนใจศึกษาประวัติศาสตร์ศึกษารากเหง้าทางวัฒนธรรม ซาบซึ้งถึงคุณงามความดีของบรรพชน และตระหนักรู้ถึงสัจธรรมของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ที่สุดแล้วไม่มีอะไรจะสำคัญเท่ากับการมีชีวิตอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข ปราศจากความขัดแย้ง และสงคราม